

ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES

Dana Andruhovych, Postgraduate Student
State Tax University
Irpın, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-471-9-52>

LOCAL RESOURCE AND STATE AID IN UKRAINE

МІСЦЕВИЙ РЕСУРС І ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ

Через повномасштабну війну бізнес зазнав небачених раніше збитків. За результатами «Дослідження стану бізнесу в Україні», що проводилось у грудні 2023 – січні 2024 року, можна зробити висновок, що дві третини українського малого і середнього бізнесу вимушено припинили або частково припинили свою роботу під час війни. Станом на кінець 2023 року, 78,1% бізнесу оцінює свій стан як поганий або задовільний (до повномасштабної війни таких було 22,1%), 20% бізнесу оцінює свій фінансовий стан як добрий (59,7% було раніше) і лише 1,9% бізнесу оцінює свій фінансовий стан як відмінний (до повномасштабної війни таких було 18%). Відсутність достатнього капіталу є важливою перешкодою, яка заважає бізнесу відновлюватися. Ця перешкода є 5-ю у списку із понад 20-ти варіантів перешкод, які не дозволяють бізнесу повноцінно відновити свою роботу через війну, і про неї заявляє 33% опитаних представників бізнесу [1].

Оновлення чинного законодавства про державну допомогу дасть змогу більш прозоро та ефективно розпоряджатися державними ресурсами, у тому числі – і міжнародною допомогою. Цей фактор є ключовим у формуванні інвестиційного клімату та відкриває широкі можливості для фінансування державних програм коштом фондів Європейського союзу. Важливо у процесі ухвалення законопроекту заручитися також і підтримкою представників місцевої влади. Адже поняття «ресурси держави» у правилах державної допомоги включає не лише державні, а і місцеві ресурси [2].

Місцевий ресурс (кошти та підтримка, що надаються на регіональному рівні) наразі є невід'ємною частиною поняття державної допомоги не лише в Україні, а і у всіх країнах Європейського союзу. Ця

норма є і в чинному Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Тож з 2017 року, відколи цей закон було ухвалено, Антимонопольним комітетом було напрацьовано розлогу практику щодо оцінки державної допомоги із застосуванням місцевих ресурсів. У Європейському Союзі місцеві ресурси підлягають обов'язковій оцінці на відповідність правилам надання державної допомоги. Причому європейське тлумачення визначення «державні ресурси» у правилах державної допомоги є набагато ширшим, аніж в Україні і подекуди може поширюватися навіть на кошти приватних організацій. Це пояснюється тим, що згідно з пунктами 38 – 39 Повідомлення Комісії ЄС щодо поняття державної допомоги згідно зі статтею 107(1) Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – Повідомлення Комісії), ознака залучення державних ресурсів доводиться прямим або опосередкованим наданням переваги за рахунок державних ресурсів і причетністю держави до реалізації відповідного заходу. А відповідно до пункту 48 Повідомлення Комісії, до державних ресурсів належать ресурси державного сектора, у тому числі ресурси внутрішньодержавних одиниць (децентралізованих, федеративних, регіональних та інших), а також, за певних умов, ресурси приватних організацій. Тобто у випадках, коли державний орган надає перевагу отримувачу, такий захід за своєю суттю передбачає причетність держави, навіть якщо відповідний державний орган є юридично автономним від інших органів влади. Таке ж правило застосовується, якщо державний орган призначає приватну або державну установу для реалізації заходу, що передбачає надання переваги. У європейській практиці існує велика кількість прикладів, коли застосування правил державної допомоги до місцевих ресурсів створювало сприятливі умови для відродження регіонів, поживлення місцевої економіки за рахунок інвестування та створення сприятливої соціальної інфраструктури. До прикладу, муніципалітети Ріга (Латвія), Лодзь (Польща), Ботошани (Румунія), Дьєр (Угорщина), Закопане (Польща) використовували інструмент державної допомоги для досягнення важливих для свого розвитку цілей. Спочатку на зазначених територіях було визначено сфери, де муніципалітети були активними у наданні допомоги за рахунок місцевих ресурсів. Цим видам допомоги було призначено цілі, сумісні з внутрішнім ринком відповідно до правил державної допомоги. Надалі – розроблено та втілено муніципальні «парасолькові» схеми державної допомоги, які покривали усі програми підтримки на цих територіях. Окрім того, що такий механізм дозволив органам місцевого самоврядування зменшити кількість повідомлень про держдопомогу до уповноваженого органу, «парасолькова» схема дала змогу: забезпечити фінансову стабільність для громад, які зіткнулися з економічними труднощами й зменшити нерівність між громадами; залучити інвестиції у місцевий бізнес та стимулювати інвесторів до розвитку й створення робочих місць; стимулювати розвиток інновацій та залучити талановитих фахівців у регіони; підвищити якість життя мешканців, завдяки реалізації екологічних проектів тощо [3].

Приклади інструментів фінансової підтримки бізнесу, які можуть використовувати органи місцевого самоврядування в Україні:

Грант. Цей інструмент передбачає надання бізнесу на конкурсних умовах безповоротної фінансової допомоги на реалізацію бізнес-проєкту. В цьому випадку бізнес спершу отримує кошти, а тоді реалізовує проєкт і звітує.

Ваучер. Цей інструмент передбачає відшкодування бізнесу повної або частини вартості витрачених коштів на реалізацію бізнес-проєкту. Тобто бізнес, який переміг в конкурсі, спершу реалізовує проєкт і звітує, а вже після цього йому може бути повернена частина витрачених коштів.

Відшкодування відсотків за кредитами. Суть цього інструменту полягає у відшкодуванні банку частини відсотків за кредитом, який бізнес отримує на реалізацію бізнес-проєкту.

Поворотна фінансова допомога. Цей інструмент передбачає надання бізнесу фінансової підтримки на реалізацію бізнес-проєкту, яку бізнес впродовж певного періоду повертає частинами.

Відшкодування відсотків за кредитами для учасників державної програми «Доступні кредити 5–7–9%». Суть цього інструменту полягає в тому, що ОМС відшкодовує банку частину відсотків за кредитом бізнесу, яка не покривається державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%».

Співфінансування бізнес-планів учасників державної грантової програми «єРобота». Цей інструмент передбачає надання бізнесу співфінансування на реалізацію бізнес-плану, який переміг в конкурсі державної грантової програми «єРобота» [1].

Навколо питання контролю АМКУ над використанням місцевих ресурсів останнім часом почали виникати певні дискусії, метою яких є усунення уповноваженого органу від нагляду за використанням на місцевому рівні державних ресурсів без негативного впливу на конкуренцію. Відповідно до статті 262 Угоди про асоціацію, будь-яка допомога, надана Україною або країнами-членами Європейського Союзу з використанням державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів, є несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди. Тобто пропозиції щодо виключення місцевого ресурсу з-під дії відповідного законодавства суперечать зобов'язанням, взятим на себе Україною в рамках Угоди про асоціацію, потенційно можуть призвести до їх невиконання Україною та йдуть у розріз зі стратегічним курсом держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі, закріпленому у Конституції. Отже, врегулювання питань державної допомоги є однією з найважливіших складових переговорів щодо вступу України до ЄС [3].

Література:

1. Як місцева влада може допомогти бізнесу: інструменти фінансової підтримки. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.ua/news/18312> (дата звернення: 11.09.2024).

2. Антимонопольний комітет України – «Жодних обтяжень для місцевої влади»: В АМКУ обговорили законопроект №5648. *Антимонопольний комітет України*. URL: <https://amcu.gov.ua/news/zhodnih-obtyazhen-dlya-miscevoyi-vladi-v-amku-obgovorili-zakonoproekt-5648>(дата звернення: 11.09.2024).

3. Антимонопольний комітет України – Позиція АМКУ щодо розповсюдження правил державної допомоги на місцеві ресурси. *Антимонопольний комітет України*. URL: <https://amcu.gov.ua/news/poziciya-amku-shchodo-rozprovsyudzhennya-pravil-derzhavnoyi-dopomogi-na-miscevi-resursi> (дата звернення: 11.09.2024).